

Александър Запряновъ
п р и с т ъ
ул. Нипка № 2
София.

Щабла на Войската
Отделение музей, паметници и гробове
Вл. № 899 40/11/1938 г.

Почитаемото Отделение Военни музеи,
паметници и гробове при Щабла на вой-
ската.

Относно издирването гроба и коститѣ на голѣмия револю-
ционеръ и ратникъ за освобождението ни отъ петвѣковното турско
робиство Василъ Левски, което нѣщо се явява, като единъ голѣмъ об-
ществень въпросъ, дългъ ми се налага да Ви съобща следнитѣ мои
разбирания.

Преди всичко, следъ като коститѣ отъ разровения буле-
вардъ Бъкстонъ бѣха събрани преди повече отъ петъ месеци, за-
бавянето на по-нататѣшнитѣ издирвания и проучвания се явява
съ нищо неоправдано и безъ всѣкаква полза. Относно санитарния
въпросъ, който би могълъ да се повдигне за прибранитѣ безраз-
борно кости, безъ да се взематъ нѣкакви превантивни мѣрки, не
спирамъ моята мисль. Но, извънъ това, отъ срѣди, които нѣматъ ин-
тересъ гроба на апостола да бжде намѣренъ въ тази частъ на гра-
да, това забавяне би могло да се смѣтне и разтълкува, като единъ
страхъ отъ разрешаването на единъ въпросъ не напълно установенъ
и не достатъчно удостоверенъ и това да имѣ послужа за тѣхнитѣ
цели.

Следъ това, при по-нататѣшната работа ще трѣбва да се
даде по предно мѣсто на специалисти и тѣхното число въ коми-
сията значително се увеличи, защото те ще бждатъ може би един-
ствени, които ще решаватъ този трудень и вече преминаващъ къмъ
науката въпросъ. Обаче, за облекчаване до нѣкъде тѣхната работа,
незабавно би трѣбвало да се пристъпи къмъ подреждане на събра-
нитѣ кости, - т.е. да се запазятъ коститѣ въ единъ определенъ
периметъръ около мѣстото на предполагаемия параклисъ, а оста-
налитѣ, които сж доста много и на доста далечно разстояние отъ
тази точка да се отстранятъ, за да не се спхва още отъ самото
начало съ претрупаностъ работата на специалиститѣ. Веднажъ из-
вършена тази подготвителна работа, вече при съдействието на нѣ-
кои само специалисти би могло отъ останалитѣ кости да се под-
бератъ само тѣзи, които сж отъ скелета на човѣкъ между 30-40
години, възрастта на апостола при неговото обесване. Въ такъвъ
случай не биха останали повече отъ 3-4 скелета, които ще трѣбва
научно да се изследватъ и по такъвъ начинъ по-нататѣшната ра-
бота на ново значително намалява и се облекчава.

Относно подготвителната работа, която е направена и коя-
то ще бжде поднесена въ полза на специалиститѣ за разрешаване
на този трудень проблемъ, виждамъ следнитѣ непълноти:

На първо мѣсто, извънъ това, че комисията мѣлкомъ дойде
до заключение, отъ събранитѣ писмени и устни сведения, че Василъ
Левски е погребанъ въ старитѣ Софийски гробища, за по-голѣма
достоверностъ това нѣщо трѣбва на всѣка цена да се потвърди
отъ противната страна, - т.е. отъ нѣкои стари турски източникъ
или архивъ, което нѣщо само тогава ще може да бжде напълно прие-
то и доказано.

Като имаме предъ видъ оскъднитѣ сведения за физическия
портретъ на апостола, които ще послужатъ за едно евентуално срав-
нение съ намѣренитѣ кости, такива, предполагамъ, че биха могли да
се попълнятъ за закръгляването на добититѣ познания отъ след-
нитѣ нѣколко източници, които ще трѣбва незабавно и осърдно да
се търсятъ.

*Да се даде надъ всички
всички Комисията - нѣщо е въпросъ
но - да се контролира и интереса на
независимитѣ и издирвателъ.*

12.2.38

*64-
49*

Такива сведения биха могли да се намърят в кореспонденцията или мемоаритѣ, които ще трѣбва да се търсят, на Кичукъ Саидъ паша, който е билъ председателъ на чрезвычайния съдъ. Не може този голѣмъ турски сановникъ, който е билъ натоваренъ съ воденето на най-голѣмото по онова време дѣло отъ революционенъ характеръ и осждането на "башъ комитата", отъ когото се е страхувала явно вѣковната турска империя и положила толкова много трудъ и грижи за неговото залавяне, да не е сподѣлялъ мнение или да не е оставилъ нѣкоя диря, отъ която нѣй сега бихме могли да добиеме ценни сведения. Не би могло да се допусне, че за човѣка, който е раздвижилъ не малко турска полиция и войска, при попадането му въ тѣхни рѣце, не ще сж снети, запазени, а може би и изпратени на централната турска властъ, най-точно и подробни данни отъ неговия физически портретъ, което днесъ за по-нататъшната дейностъ на специалиститѣ би представлявало най-голѣмъ интересъ.

Сведения отъ този видъ, сжко така биха могли да се намърятъ въ архива, кореспонденцията или личнитѣ спомени на х. Иванчо Пенчовичъ, който е билъ членъ на чрезвычайния съдъ. Не е възможно х. Иванчо Пенчовичъ, единствения българинъ, който е участвувалъ въ състава на съда, сложилъ е подписа си подъ смъртната присъда на аюстола и не е направилъ нищо, по какви съображения не се знае, за облекчаване неговата съдба, да не е оставилъ нѣкаква диря, поне за оправдание предъ поколѣнията. Още повече, че той е билъ издигнатъ човѣкъ и е съзнавалъ голѣмото съмнение и негодование, което единъ день може би ще легне върху него, което нѣщо се вижда и отъ разговора му воденъ съ Стоянъ Заимовъ предъ паметника на Василь Левски, късно вече следъ освобождението. Отъ този видъ трѣбва да се направятъ и други проучвания върху материали, които на пръвъ погледъ нѣматъ нищо общо съ интересувания ни въпросъ, но еждето за голѣма изненада, съвсемъ ненадейно, биха се намърели данни, които ще ползватъ специалиститѣ при по-нататъшнитѣ имъ изследвания.

Най-накрая не е зле да знаеме и следната малка подробностъ. Брата на Василь Левски, Петъръ Кунчевъ, който сжко така е работилъ за борбата по освобождението, следъ като не веднажъ е минавалъ границата за Влашко, следъ освобождението презъ 1881 година умира и бива погребанъ въ родния си градъ Карлово. Коститѣ на този починалъ братъ на Левски, може би биха могли да изяснатъ нѣкои специфични белези на родѣтъ, при съпоставянето имъ съ намѣренитѣ тукъ черепъ и кости, вече само съ които заключени познания би могло съ по-голѣма положителностъ да се твърди кои именно кости съ на голѣмия ратникъ за освобождението ни Василь Левски.

Смѣтамъ, че въ тази насока, при провеждането на това голѣмо родолюбиво и патриотично дѣло, което ще повиши самочувствието на съвременника и ще остане паметно за поколѣнията, не би трѣбвало да се даватъ трудъ и срѣдства и се напрегнатъ всички сили за изведането му до сполучливъ край.

Изалагайки Ви горното съ най-добри чувства, оставамъ

съ отлични

5. II. 1938 г.

София.

Почитания:

Др. Готфридъ